

Tisztelt Gyászoló Hozzátartozók, Barátok, Ismerősök!

94 évesen eltávozott közülünk egykori igazgatónk, akitől most szakmai otthona, a Soproni Múzeum nevében köszönünk el.¹ Néprajztudósról lévén szó talán nem idegen, hogy a búcsúzás kapcsán a gyászszertartások társadalom- és kultúrtörténeti szerepére hivatkozunk. A régről fennmaradt halotti orációk nemcsak az életből elköltözött társadalmi státuszát, szerepe szerinti életútját reprezentálták, de mindig példát és útmutatást is adtak hátramaradottaknak. Így kell tennünk ma is, mielőtt dr. Domonkos Ottót, Ottó bátyánkat, Ottó bácsit elkísérjük utolsó földi útjára.

Illemtelen arról panaszkodni, milyen nehéz a tisztelgő emlékezés az eltávozott ravalánál. Hadd sértsem mégis az illem határát, és mondjam el: a hosszú és eredményekben bővelkedő életút teljes méltatása nem lehetséges a búcsúztató beszédben. Nem lehet, mert amióta Domonkos Ottó egészen fiatal emberként, a Néprajzi Múzeum akkori adattárosával közösen napszámban fuvarozta a méhkaptárakat a Hatvan és Kóka közötti országúton, egyszersmind olyan hosszú és gazdag szakmai életútra lépett, mely pusztán adatokban aligha mérhető, ráadásul kivételes módon egészen mostanáig, élete utolsó napjáig tartott.

A történet ismeretében nem mondható véletlennek, hogy a régi magyar méhészeti irodalom feldolgozása Domonkos Ottó első komolyan kutatott témájává vált, amelyből egyetemi szakdolgozatát is készítette. Nyilvánvalóan nem volt véletlen maga a szakválasztás sem, hiszen a történeti néprajz felé forduló érdeklődése, a kismesterségek és a népzene iránt érzett rokonszenve szintén nagyon korán kialakult. A szorgalom és a tehetség mellett a gyermek- és fiatalkori élmények, valamint a hosszú gyűjtőutakat ellehetetlenítő beteg láb volt az, amelyeknek a kézműves hagyományok, a céhes- és kisipari örökség feldolgozását, és annak számtalan, színvonalas publikációban történt közzétételét köszönhetjük.

Domonkos Ottó 1952-ben végzett az ELTE néprajz-muzeológia szakán. Ekkor kezdődött pozícionálisan és tartalmilag is egyenes, törés nélküli pályája, melynek során a hazai néprajztudomány, muzeológia és választott otthona, Sopron meghatározó alakjává emelkedett.

1952. augusztus elsején jelentkezett munkára a soproni Liszt Ferenc Múzeum legendás igazgatójánál, Csatkai Endrénél, akit nemcsak tisztelt, hanem akihez később igaz barátság is fűzte. Csatkai igazgatása alatt valódi atyai légkör töltötte be a múzeum Deák

¹ Elhangzott Domonkos Ottó temetésén a soproni régi Szent Mihály-temető Szent Jakab-kápolnájában 2022. február 25-én.

téri épületét, amelyet korábban sokan (ma sajnos egyre kevesebben) csak „Anyaháznak” hívtak. A név arra utal, hogy e helyről bokrosodott a filiálék hálózata, egyúttal azonban azt is kifejezi, hogy a múzeum abban az időben úgyszólván „családi házként” működött. Szellemét a fiatal néprajzkutató is hamar megtapasztalhatta, átvette, majd örökségként is tovább vitte, úgyhogy az „Anyaház” melege még akkor is intellektuális és lelki közösséget formált, amikor a Liszt Ferenc Múzeum – épp az ő vezetése alatt – túllépett a Deák tér kertjén. A haladás egészen látványos volt. „*Olyan sűrű volt éveken át a munka, hogy szinte nem is volt időnk a siker kiélvezésére, a szakmai örömrre, a pihenésre*” – mondta Turbuly Évának a *Soproni Szemlében* 80. születésnapja alkalmából közölt interjújában.²

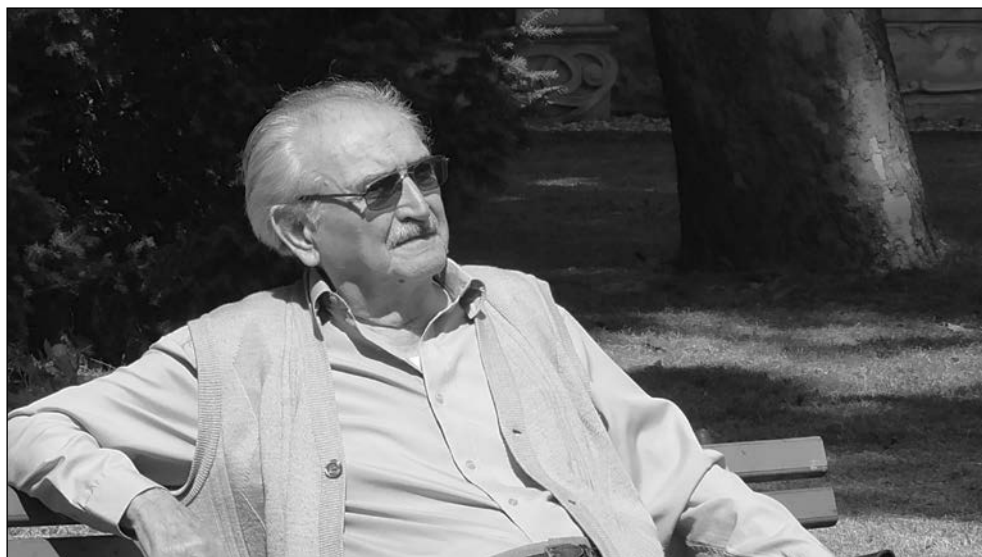
Domonkos Ottó 1963-tól igazgatta a múzeumot, de létrehozta a pápai Képfestő Múzeumot, és – nem is rövid ideig – vezette a Központi Bányászati Múzeumot is. Kutatói munkájának eredményei elsősorban a MTA VEAB Kézművesipar-történeti Munkabizottsága révén váltak szakmai körben ismertté. Szerkesztette, és jelentős részében írta a sok kötetes magyar néprajzi szintézis kézművességről számot adó, hatalmas és természetesen önálló III. kötetét.

1983-ban kandidált. Kutatott szerte Magyarországon és külföldön, érdeklődése, tehetsége és munkabírása vitte az akadémiai doktori címig. A cím azonban csak cím marad. Az ember rangját a neve adja. A Domonkos Ottó név pedig az évek során ranggá vált, és magas szakmai elismertségre tett szert. Hordozója ott bábáskodott a Soproni Tudós Társaság megalakulása körül, ahol a Társadalomtudományi Tagozat elnöki tisztét töltötte be, szívósan dolgozott Sopron város monográfiájának előkészítésén. Közben mindvégig részt vett a *Soproni Szemle* szerkesztőbizottsága, a Kitaibel és a Helytörténész asztaltársaságok munkájában. Egyetemista kora óta tagja, később választmányi tagja, majd 1994-től tiszteleti tagja volt a Magyar Néprajzi Társaságnak, levelező tagja az Osztrák Néprajzi Társaságnak.

Valódi eredménye azonban a megbecsülés, amit jól jelez, hogy nem csupán a szakma és a múzeum fogadta be, hanem rövid idő alatt befogadta a magába zárkózó Sopron is. Domonkos Ottó úgy került ide, hogy előtte nem járt a város falai között. Mégis Sopron polgára lett belőle, mi több, polgárainak sorában az elsők közé emelkedett, s ezt 2003-ban hivatalos címmel is elismerték. A kitüntetett polgárrá válás alapja az ő esetében cseppet sem különbözött a 19. századi soproni polgárokétól, s ez nem volt más, mint a teljesítmény. Az a teljesítmény, mely a személyes munka alapján ad rangot az embernek. Ez a 19. században még anyagi gyarapodásban volt mérhető, a 20. századra inkább szellemi teljesítménnyé vált. Elismerést hozott számára a hitelesség is, amely a múzeum hitelét adja más tudás- és ismeretközlő helyekkel szemben, és amely tudomány hitelét jelenti a sarlatánsággal szemben.

Domonkos Ottó gazdag életműve részeként kiállítások egész sorát készítette el. A sor végére az „Anyaházban” megnyílt „Kézművesség-népművészet” című állandó kiállítással tette ki a pontot. A rendezések mellett seregnyi tanulmányt készített, és számos

² *Turbuly Éva*: Kismesterségek vonzásában. A 80 éves Domonkos Ottó köszöntése. *Soproni Szemle* 62 (2008), 4. szám, 433–448, itt: 444.

Dr. Domonkos Ottó a Lenck-villa kertjében, 2015. Bolodár Zoltán fotója

könyvön is megörökítődött a neve, miközben sokak névtelen társszerzőjévé szegődött mint a *Soproni Szemle* szerkesztőségének, majd szerkesztőbizottságának leghosszabb ideig szolgáló tagja.

Nagy, összegző kiállításának megnyitása után vonult nyugdíjba, de tanácsadóként maradt a múzeumban. Noha idővel ez a megbízatás hivatalosan megszűnt, jómagam is rendszeresen kellett, hogy beszámoljak neki az akkor már Soproni Múzeum néven működő intézmény napi gondjairól és terveiről.

Aki sokáig él, több változást is él meg. Tudom, nem mindegyik volt a kedvére való, de a véleményét, ha kellett kritikáját mindenkor szelíd bölcsességgel adta tudtunkra, figyelve rá, hogy soha meg ne bántson. Sem engem, sem másokat.

Alkotó energiái élete utolsó napjáig hajtották előre, hogy a végső számadást hivatása előtt is elvégezhesse. Halála előtt két nappal kevésbé ismert tanulmányai közös kötetbe rendezésének lehetséges módját kerestük. Beszélgetés közben egyszer csak tűnődve megjegyezte: „Eltelt az idő. Nem is értem, hogyan lettem ilyen öreg.” Nem gondoltam, hogy az idő, melyről tudtuk, hogy elhaladt, váratlanul valóban eltelet. A feladat befejezését ránk hagyta.

Tisztelt Gyászolók!

Jól tudjuk, mekkora megbecsülés övezte a régi időkben a mestereket, kalaposokat, kesztyűsöket, takácsokat, festőket, gombkötőket és társaikat. Igazán szép, hogy kutatójuk hozzájuk hasonló és méltó megbecsülést vívott ki magának.

Isten áldja a tisztet ipart!

Isten áldjon, Ottó Bácsi!